

Dorota Kopcińska
IJP UW

Możliwe pożytki ze *słów dnia*
dla językoznawcy
wewnętrznego,
czyli gramatyka i leksykologa

Warszawa, 26 października 2015 r.

Plan wystąpienia

- *Słowa dnia* jako źródło materiału do badań językoznawczych nad gramatyką i słownictwem współczesnej polszczyzny
 - odniesienie pojęcia *językoznawca wewnętrzny*
- Przykładowe pożytki dla językoznawcy wewnętrznego wybierającego *słowa dnia*;
- Przykładowe pożytki dla językoznawców wewnętrznych analizujących *słowa dnia* udostępnione w Internecie;
 - dla gramatyków
 - dla leksykologów

Słowa dnia jako źródło materiału do wszechstronnych badań językoznawczych

- *Słowa dnia* – słownictwo o wysokiej frekwencji zmiennej w czasie – jako źródło materiału:
 - pierwsze skojarzenie:
 - badania socjolingwistyczne;
 - badania stylistyczne;
 - głębsza refleksja:
 - badania nad istotą systemu prowadzone przez *językoznawców wewnętrznych*: gramatyków i leksykologów

Satysfakcje gramatyka wybierającego *słowa dnia*

(z zestawu tworzonego automatycznie
przez program autorstwa Piotra Pęczika)

- dowody na synkretyzm form czasownika
z formami przypadkowymi rzeczowników

często niepowiązanymi słowotwórczo z tymi czasownikami:

- *żyć* ← *żmij* → *żmija*

- **ubać* ← **ubój* → *ubój*

- *ciszyć* ← *ciszy* → *cisza*

- *podsiąść* ← *podsiadło-podsiadły* → *Podsiadło*

Satysfakcje gramatyka wybierającego *słowa dnia* cd.

- wysoka frekwencja tekstowa form dopełniacza i miejscownika rzeczowników:
 - w wypadku toponimów – kłopoty z ustaleniem formy mianownika;
- nieprzewidywalność alternacji tematów fleksyjnych:
 - **górnica/*rolnica* ← *górnicy/rolnicy* → *górnik/rolnik*;
 - *turzy* ← *turze* → *tura*;
 - **dłużyć* ← *dłuży* → *dłużyć*
 - *bliscy* ← *bliski/bliscy/najbliższy* → *bliski*
 - *bura* ← *burzy/Bury* → *burza/Bury*

Satysfakcje gramatyka deskryptywisty

(przykłady)

- żywość procesu substantywizacji przymiotników:
 - *młodociany pracownik*
 - *praca młodocianych*;
- proces substantywizacji łacińskiego cytatu z terminologii medycznej – pierwotnie fachowego określenia rzeczownika:
 - *zapłodnienie in vitro → ustawa o in vitro*
 - *mówić o in vitro → los in vitro*
 - *sprawa in vitro*

Satysfakcje leksykologa (przykłady)

- nietypowe związki frazeologiczne:
 - *(czyjaś) wałęsowska rozterka*
‘taka jak Lecha Wałęsy’;
- skrótowce niekoniecznie odnoszące się do nazw własnych:
 - JOW – jednomandatowy okręg wyborczy;
 - RGO – rzecznik praw obywatelskich;
- nazwy cyklicznych zdarzeń:
 - *noc spadających gwiazd 2015*
 - *wybory parlamentarne 2015*

Podsumowanie

Słowa dnia mogą być źródłem materiału do badań przydatnym każdemu językoznawcy.

Ich podstawową zaletą bowiem jest to, że ukazują żyjącą, stale kształtującą się polszczyznę, czyli – żeby użyć modnego określenia - *polshczyznę w procesie*.

Dziękuję za uwagę